

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

۳۳۲۲۸

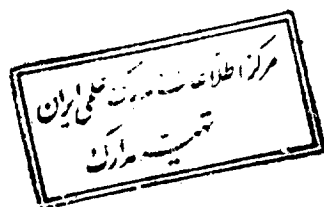

دانشگاه آزاد اسلامی

واحد علوم و تحقیقات

پایان نامه کارشناسی ارشد رشته معماری

۱۳۷۹ / ۹ / ۱۰

موضوع:

باز زنده‌سازی بافت تاریخی قلعه محمود

استاد راهنما

آقای دکتر محمد منصور فلامکی

۸۸۹۸

نگارش:

مرجان مظهري

سال تحصیلی ۱۳۷۹

۳۳۲۲۸

موضوع:

باززنده‌سازی بافت تاریخی قلعه محمود

نگارش:

مرجان مظهري

پایان‌نامه:

برای دریافت درجه کارشناسی ارشد

رشته و گرایش:

معماری

از این پایان‌نامه در تاریخ ۱۳۷۹/۵/۲۹ در مقابل هیئت داوران دفاع به عمل آمده و مورد تصویب قرار گرفت.

اعضاء هیئت داوران

امضاء	استاد راهنما: آقای دکتر منصور فلامکی
امضاء	داور: خانم دکتر هما ایرانی بهبهانی
امضاء	داور: آقای دکتر محمد یوسف نیلی

معاون آموزشی دانشگاه: آقای مجید غلامحسین پور
رئیس دانشگاه: آقای دکتر محمدحسین متنی

مدیر گروه آموزشی کارشناسی ارشد: خانم مهناز رستمی
سرپرست کمیته تحصیلات تکمیلی: آقای دکتر زاینده رودی

سپاسگزاری:

با تشکر از استاد محترم جناب آقای دکتر فلامکی که بر من منت نهاده و زحمت راهنمایی این پایان نامه را تقبل نمودند.

و با قدردانی فراوان از سرکار خانم دکتر نادیه ایمانی که در تمامی مراحل این تحقیق مرا صمیمانه یاری نمودند و با راهنماییهای ارزنده اشان مرا مرهون الطاف خویش قرار داده اند.

و نیز جناب آقای مهندس مرجوعی برای یاریهای بیدریغشان و سرکار خانم فریبا فانی ملکی برای همیاری من در طول راه و سرکار خانم مهندس مریم طالبی زاده برای محبتهای بی شائبه شان نسبت به من . و تشکر از کلیه سرورانی که در این امر مشارکت داشتند:

- خانم دکتر هما بهبهانی
- خانم مهندس مرادی
- آقای مهندس زیوری
- آقای مهندس بکتابور
- سرکار خانم ناظمی
- خانم مامک نصیری نصب
- آقای غلامرضا وکیل زاده
- خانم لعیا صنعتی نیا
- آقای حمید صنعتی نیا
- آقای رضا آزادپور
- آقای علی بنی اسدی
- آقای وهاب موسوی
- آقای ابوذر ورزنده

تقدیم

هر چند یارای سپاس از چشمانی که در طول سالها نگران و دستانی که در همه حال یاور من بودند را ندارم.
اما همه آنچه را که در این راه اندوخته‌ام نثار وجودشان می‌نمایم و بر آستان بلند مهرشان زانوی سپاس بر زمین می‌نهم.

تقدیم به پدر و مادر عزیزم؛

راهنمای راه و تکیه‌گاه همیشگی‌ام

و تقدیم به همسر وفادارم؛

مشوق و یاری‌دهنده من

با تشکر از خواهر مهربانم؛

پشتیان من در تحصیلم

و به یاد برادر مرحوم؛

همراه همیشگی من

فهرست

..... فصل اول: مقدمه	
۱-۱- مقدمه	۳
۲-۲- هدف پروژه:	۴
..... فصل دوم: پدیدارشناسی شهر	
۲-۱- بوم شناسی شهر کرمان	.....
۲-۱-۱- جایگاه شهر کرمان	.....
۲-۱-۱-۱- جایگیری شهر	۶
۲-۱-۱-۲- ارتباطات و دسترسی ها	۷
۲-۱-۱-۳- عوامل مؤثر در شکل گیری شهر	۸
۲-۱-۲- اقلیم	.....
۲-۱-۲-۱- متغیرهای اقلیمی	۱۱
۲-۱-۲-۲- ویژگی های معماری بومی مناطق گرم و خشک	۱۳
۲-۱-۲-۳- راهبردهای طراحی اقلیمی	۱۴
۲-۲- پیشینه شهر و نحوه شکل گیری و تکوین آن	.....
۲-۲-۱- نام کرمان	۲۱
۲-۲-۲- پیدایش و روند دگرگونی ها	.....
۲-۲-۲-۱- چگونگی تشکیل هسته قدیمی	۲۱
۲-۲-۲-۲- نحوه گسترش شهر کرمان	۲۳
۲-۲-۲-۳- عناصر شهر قدیم	۳۵
۲-۲-۲-۴- اماکن مهم شهر:	۳۵

.....	۲-۲-۳- عناصر کالبدی - فضایی شهر
۳۸	۲-۲-۳-۱- ورودی شهر
۳۹	۲-۲-۳-۲- میدان و خیابان:
۳۹	۲-۲-۳-۳- محلات مسکونی:
۴	۲-۲-۳-۴- مسکن:
.....	۲-۳- مطالعات محیط انسانی
.....	۲-۳-۱- مطالعات جمعیتی
۴۲	۲-۳-۱-۱- بررسی های آماری
۴۲	۲-۳-۱-۲- خانوار و مسکن
۴۴	۲-۳-۲- مطالعات فرهنگی و اجتماعی
۴۵	۲-۳-۳- مطالعات اقتصادی
.....	۲-۴- شناخت تجهیزات و تأسیسات شهری
۴۷	۲-۴-۱- آب و فاضلاب
۴۸	۲-۴-۲- گاز
۴۸	۲-۴-۳- برق و تلفن
۴۸	۲-۴-۴- خدمات و تأسیسات شهری
.....	فصل سوم: پدیدارشناسی بازار
.....	۳-۱- بازار
۵۲	۳-۱-۱- بازار و پیدایش آن:
۵۶	۳-۱-۲- نحوه تکوین و تحول بازار

.....	۳-۱-۳- بازار و بافت شهری.....
۶۱.....	۳-۱-۳-۱- نقش روزمره بازار در شهرهای ایران.....
۶۱.....	۳-۱-۳-۲- بازار و مسأله زندگی و رشد متعادل در شهرها.....
۶۲.....	۳-۱-۳-۳- مشارکت بازار در اداره شهرها.....
.....	۳-۱-۴- انواع بازار.....
۶۴.....	۳-۱-۴-۱- انواع بازار بر حسب حوزه نفوذ.....
۶۴.....	۳-۱-۴-۲- تقسیم بندی بازارها از نظر اقلیمی.....
۶۵.....	۳-۱-۴-۳- تقسیم بندی بازار از نظر مورفولوژی.....
۶۶.....	۳-۱-۵- مشخصات کاربردی و کارکردی بازار.....
.....	۳-۲- بازار کرمان.....
۷۱.....	۳-۲-۱- بازار کرمان و نحوه شکل گیری آن.....
۷۲.....	۳-۲-۲- ساختار کالبدی بازار کرمان.....
۷۶.....	۳-۲-۳- راسته شرقی - غربی و عناصر کالبدی آن.....
۷۸.....	۳-۲-۴- بازار شمالی - جنوبی و عناصر کالبدی آن.....
.....	فصل چهارم: زیرساختهای شکل گیری طرح.....
.....	۴-۱- کالبد و زیست شهر.....
۸۲.....	۴-۱-۱- بررسی ارتباط میان شهر قدیم و شهر جدید.....
.....	۴-۱-۲- موقعیت کنونی شهر جدید.....
۸۵.....	۴-۱-۲-۱- عوامل مؤثر بر توسعه ویرانی شهرها.....
۹۳.....	۴-۱-۲-۲- وضعیت آشفته شهرها.....

۹۴	۴-۱-۳- علل افول بازار کرمان
۹۶	۴-۱-۴- ضرورت حفظ ثروت‌های فرهنگی
	۴-۲- معرفی سایت:
۱۰۰	۴-۲-۱- موقعیت و محدوده سایت
۱۰۳	۴-۲-۲- دسترسی‌ها:
۱۰۳	۴-۲-۳- عناصر اصلی سایت
۱۰۷	۴-۲-۴- سخنی در پایان
	فصل پنجم: بررسی تجربه‌های طراحی
	۵-۱- بررسی تجربه‌های طراحی در بافت مرکزی شهر
۱۱۰	۵-۱-۱- دوازده اصل برای باز زنده‌سازی دقیق
۱۱۳	۵-۱-۲- مرمت شهر برلین / پروفیسور نام میور
۱۱۵	۵-۱-۳- مرمت محله تیرگارتن جنوبی کاری از پل کلانهاوس
۱۱۷	۵-۱-۴- مسابقه بین‌المللی طراحی مرکز شهر برلین لوکوربوزیه / ۱۹۶۱
۱۱۸	۵-۱-۵- محله اسپانیایی ناپل / ریچارد مایر ۱۹۸۷
	۵-۲- بررسی ضوابط و طرحهای موجود
۱۲۰	۵-۲-۱- بررسی اجمالی طرح جامع شهر کرمان
۱۲۴	۵-۲-۲- بررسی اجمالی طرح محور فرهنگی - تاریخی کرمان
	فصل ششم: طرح
۱۲۹	۶-۱- برنامه‌ریزی طرح
۱۳۴	۶-۲- مبانی طراحی:
۱۳۷	۶-۳- روند طراحی:

۱۴۶	۶-۴- برنامه فیزیکی طرح:
۱۵۰	۶-۵- عناصر طرح:
۱۵۷	۶-۶- سازه:
	۶-۷- تأسیسات
۱۵۹	۶-۷-۱- تأسیسات حرارتی:
۱۶۰	۶-۷-۲- تأسیسات مکانیکی:
۱۶۱	۶-۷-۳- سیستم مخابراتی:
۱۶۱	۶-۷-۴- سیستم روشنایی:
۱۶۳	۶-۸- مصالح:
۱۶۴	فصل هفتم: منابع و مآخذ:

بنام خدا

چکیده پایان نامه

عنوان پایان نامه: باز زنده سازی بافت تاریخی قلعه محمود

رشته تحصیلی: معماری

استاد راهنما: جناب آقای دکتر محمد منصور فلامکی

دانشجو: مرجان مظهری

سال تحصیلی: ۱۳۷۸-۷۹

چکیده:

در این رساله، طرح باز زنده سازی مرکز قلعه محمود، با داشتن بازاری به قدمت ۷ قرن - اولین ساختاری که شهر برای عرضه صنایع خود و ایجاد تحول برای اقتصاد مبتنی بر ارزش افزوده خود آفرید - در جهت ایجاد حیاتی مجدد و فعالیتی بهینه برای بافتی قدیم و بویژه بازار کرمان مدنظر بوده است. پس از تصویرسازی گذشته سایت و سرزمینی که این سایت در گستره آن نقش بسته و چگونگی ایجاد داده‌سند و سیر تحول آن، به بررسی نحوه‌های نگرش به بافت تاریخی پرداخته شده است.

برای ایجاد زندگی مجدد در این محدوده با در نظر گرفتن عوامل رکود، فعالیتی تجاری - اداری برای مجموعه در نظر گرفته شده است. و این مجموعه با بازار قلعه محمود - در کنار هم و با هم - مجموعه‌ای پویا را به تصویر می‌کشاند که نه تنها به محله و بازار حیات مجدد می‌دهد، بلکه در شهر نیز نقشی اساسی را به عهده دارد.

In the name of God

Title: Rehabilitation of Historical texture in Ghaleh Mahmoud
(Mahmoud Citadel).

Field: Architecture

Professor: Mansour Falamaki, P.H. D.

Student: Marjan Mazhari

Curriculum: 1378-1379 (1999-2000).

ABSTRACT:

In this treatise, a design for rehabilitation is proposed for Ghale Mahmoud civic center, comprising a bazaar seven centuries old, which was an initializing point in crafts supply and economic values.

After revisualizing the site and the context in which it is located and the trade within the bazaar, method of research and historical context is reviewed.

In order to revitalize the site/with regard to economic depression, commercial activities are proposed for the site. The design and Ghale Mahmoud bazaar visualize a dynamic and vivid complex which serves the district and the city in the same time.

۱-۱- مقدمه

برای دستیابی به یک شیوه مناسب در طرح پروژه‌ای که هم به لحاظ موضوع و هم به لحاظ سایت انتخاب شده دارای خصوصیات خاص می‌باشد نیاز به بررسی دانشهای متفاوتی بوده و علاوه بر آن برای شناخت ابعاد نظری و فیزیکی طرح، مطالعات و بررسیهای مختلفی در زمینه‌های زیر انجام گرفت تا اهداف نهایی پروژه تحقق یابد:

* **مقدمه:** تصویر کلی و خلاصه‌ای از مراحل و شرایط شکل‌گیری طرح و اهداف پروژه

* **پدیدارشناسی شهر:** در این فصل به بررسی و شناخت شهر و تصویری از آنچه که بر این سرزمین از دیروز تا امروز به جای مانده پرداخته شده است و به بررسی مطالعات اقلیمی در جهت خلق شرایط مناسب داخلی و دستیابی به ویژگیهای کالبدی مناسب پرداخته شده است.

* **پدیدارشناسی بازار:** تصویری از چگونگی شکل‌گیری بازار و ارتباط تنگاتنگ آن با شهر و کارکردهای آن برای بررسی ویژگیهای کالبدی سایت

* **زیوساختهای شکل‌گیری طرح:** در این قسمت با استفاده از اطلاعات حاصل از پدیدارشناسی به مطالعه وضع کنونی پرداخته و تأثیرگذاری موارد را بر شهر کنونی بررسی نموده و آنها را در سایت مورد نظر بررسی می‌نماییم.

* **بررسی تجربه‌های طراحی:** تصویری است از برخوردهای گوناگون با بافت تاریخی در جهان معماری.

* **طرح:** تصویری از مراحل عملی شکل‌گیری طرح از آنالیزهای اولیه تا ایده‌های اولیه طرح و در نهایت تصاویر طرح پایانی همراه با تمهیدات سازه‌ای، مکانیکی و الکترونیکی.

* **فهرست منابع و مآخذ:** تصویر منابع مورد مطالعه و استفاده در طرح جهت دستیابی به اطلاعات بیشتر.

۲-۲- هدف پروژه:

تا قرن سوم و چهارم هجری، چه در زمان ساسانیان که ولایت کرمان تنها در قالب دو دژ که بر معدود بلندیهای این سرزمین پست در شرق شهر فعلی شکل گرفته بود و چه در سه چهارم قرن پس از ورود بیگانگان به سرزمین ایران و تاخت و تازها و ویرانیهای ناشی از آن و عدم فرصت برای رشد ساختارهای شهری و تا قبل از آنکه شهر در دشت و فضای آزاد، حیات جدید خود را تداوم ببخشد و خود ارزش افزوده‌ای را فراهم آورد؛ از طریق آنچه به مردمان مجاور این سرزمین و مسافران خراسان به هر مز عرضه می‌گشت، فعالیت داشت و بعد از آن بود که اولین بازار که در این رساله دل مشغولی عمده ماست شکل گرفت و به زودی محور اصلی شهر را بازاری دیگر و در جهت کاملاً متفاوت با اولین بازار تشکیل داد و این، انزوا و رکود بازار اول را بوجود آورد که تا امروز نیز باقی است؛ چه برای ساکنین شهر و چه برای آنها که علاقمند به نشانه‌های قدیم شهر به این دیار، گذر می‌کنند.

باز زنده‌سازی این بازار در قالب بخشی از یک پژوهش فراگیر که فعالیت بهینه‌بافت قدیم و بویژه بازار کرمان را مورد توجه قرار دارد، موضوع رساله قرار می‌گیرد.

با نگاه به آنچه بوده و آنچه که لازم است تا حیاتی دوباره پدید آید، به تعیین راه‌حلهایی دست خواهیم زد که هر یک الگویی برای موارد متعدد شهرهای قدیم ایران باشد؛ و از این میان الگویی در مقیاسی ویژه برای احیاء بازار قلعه محمود، اولین ساختاری که شهر برای عرضه صنایع خود و در تحول برای اقتصاد مبتنی بر ارزش افزوده آفرید، مورد بحث ما می‌باشد.

بخش اول: بوم شناسی

* جایگاه شهر کرمان

- جایگزینی شهر
- ارتباطات و دسترسی ها
- عوامل مؤثر در شکل گیری شهر

* اقلیم

- متغیرهای اقلیمی
- ویژگی معماری گرم و خشک
- راهبردهای طراحی اقلیمی